

Sprawozdanie

Komisji dla spraw gminnych kas pożyczkowych o wniosku Wydziału krajowego względem urządzenia zbiorowych kas pożyczkowych dla gmin.

Wysoki Sejmie!

Gminne kasy pożyczkowe od dawna są przedmiotem zarządzeń Wydziału krajowego, narad wspólnych Wydziału krajowego z c. k. Rządem krajowym, wreszcie wniosków Wys. Sejmowi przedkładanych, — zawsze w tym celu, aby fundusze gminne, w tych kasach ulokowane, ocalić od grożącego im zmarnowania, a użyć je dla ekonomicznego podniesienia wiejskiej ludności.

Okólnikiem z dnia 25. Lutego 1868 L. 1634 Wydział krajowy wezwał Wydziały powiatowe, aby starały się zakładać gminne kasy pożyczkowe, przy czem udzielono im wzory statutów, przez c. k. Namiestnictwo zatwierdzonych.

Zwracając w tymże okólniku uwagę Wydziałów powiatowych na tę okoliczność, że gminne kasy pożyczkowe tylko wtedy przyniosą korzyść ludności wiejskiej, jeżeli będą należycie kontrolowane przez autonomiczną władzę powiatową, — Wydział krajowy zastrzegł we wzorach statutów Wydziałom powiatowym prawo wglądania każdego czasu w zarząd kasy, i przedsięwzięcia rewizji tejże. Obowiązek kontrolowania rzeczonych kas przypomniał Wydział krajowy Wydziałom powiatowym okólnikiem z dnia 22. Marca 1872. Następnie okólnikiem z dnia 11. Stycznia 1873 zażądał Wydział krajowy od Wydziałów powiatowych nadesłania szczegółowych wiadomości o stosunkach rzeczonych kas. — Nadesłane w skutek tego wezwania relacye, zestawione w krajowym biurze statystycznym, wykazały, że przeważna ilość gminnych kas pożyczkowych jest wadliwie administrowaną, z tego mianowicie powodu, że bardzo często zarząd kasy, rozpożyczwszy pieniądze, nie troszczy się o ściąganie pożyczek, tak iż kasa przestaje funkcjonować, a dłużnicy ani kapitału, ani odsetek nie płacą.

Przekonawszy się w ten sposób, że gminne kasy pożyczkowe bardzo często nie odpowiadają swemu zadaniu — Wydział krajowy, na podstawie zdania osobnej ankiety w tej sprawie zebranej, wydał dnia 3. Lipca 1874 do L. 10.614 okólnik, którym nowe wzory statutów, tudzież formularze skryptów dłużnych i ksiąg kasowych Wydziałom powiatowym rozesał, a zarazem zalecił, aby dla każdej kasy urządzono stałą opiekę, oddając nad każdą kasą kontrolę nieustanną osobie wykształconej i zaufania godnej, jako delegatowi Wydziału powiatowego. Zarazem wyraził Wydział

krajowy nadzieję, że przy takim urządzeniu gminne kasy pożyczkowe będą wszędzie z korzyścią funkcjonować, i staną się głównym źródłem kredytu dla ludności wiejskiej.

Lecz i to zalecenie urzędnictwa stałej opieki dla każdej kasy okazało się bezskutecznym, a nawet, jak się przekonujemy z relacyj Wydziałów powiatowych z roku 1874, zebranych w II. roczniku krajowych wiadomości statystycznych, — najczęściej niewykonanym. — Z tychże relacyj wynika, że administracja gminnych kas pożyczkowych w niewielu tylko powiatach była odpowiednią, — przeważna zaś ilość tych instytucyj znajdowała się w nieładzie, którego niepodobna było usunąć wpływem delegatów lub kontrolą, wykonywaną przez Wydziały powiatowe.

Wydział krajowy skonstatował też w sprawozdaniu swem do Wys. Sejmu z dnia 2. Sierpnia 1878 L. 29.786 — w przedmiocie pomocy ludności wyzyskiwanej przez lichwę — że środki powyżej wymienione zmierzające do uporządkowania administracyj gminnych kas pożyczkowych, nie osiągnęły celu; że stan tych kas jest smutny, a największa ich część nie ściąga pieniędzy rozpozyczonych, i tem samem przestaje funkcjonować. Zapowiada wprawdzie Wydział krajowy w temże sprawozdaniu, „że nieomieszka skorzystać z przepisów ustawy gminnej, aby bądź to w drodze własnego działania, bądź za pośrednictwem Wydziałów powiatowych, fundusze gminne od strat zabezpieczyć, chociażby miał się posunąć aż do zwinięcia tych kas, których administracja nie da się „na lepsze wprowadzić tory“. — Lecz w przedłożonym tem sprawozdaniu projekcie niesienia pomocy ludności wyzyskiwanej przez lichwę — Wydział krajowy, nietylko że nie wyraża już nadziei, aby kasy gminne mogły stać się głównym źródłem kredytu ludności wiejskiej, ale nawet pomija zupełnie w projektowanej organizacyi kasy gminne, a całą wielką akcyę skonwertowania długów włościańskich proponuje przeprowadzić za pomocą powiatowych instytucyj kredytowych, którym, za poręką powiatów, miałyby być rozdzieloną 5-milionową pożyczką, przez kraj w tym celu zaciągnąć się mająca.

Wys. Sejm nie przychylił się do wniosku Wydziału krajowego o zaciągnięcie 5-milionowej pożyczki; komisya sejmowa jednak, której ten wniosek do zbadania przekazano, zgodziła się zupełnie na zapatrywanie Wydziału krajowego, że najwłaściwszem dla włościan źródłem kredytu są powiatowe instytucye, a mianowicie bądź to Towarzystwa zaliczkowe, bądź powiatowe kasy oszczędności (na wzór wadowickiej), bądź też wreszcie powiatowe kasy pożyczkowe. — Zdanie komisyi zatwierdził Wys. Sejm, uchwalając wszystkie jej wnioski, dążące do ułatwienia rozwoju wymienionych powyżej instytucyj.

W r. 1879 zebrała się za inicjatywą c. k. Namiestnictwa ankietą, złożoną z reprezentantów Wydziału krajowego i c. k. Rządu, której przedłożony został wypracowany w c. k. Namiestnictwie projekt zbiorowych kas pożyczkowych dla gmin. — Rezultatem narad tej ankiety był projekt ustawy, który w r. 1880. przedłożony został Wysokiej Izbie jako wniosek rządowy, lecz komisya bankowa, do której ten wniosek odesłano, żadnego o nim sprawozdania nie przedłożyła.

W r. 1881. wniesionym został ten sam projekt zbiorowych kas pożyczkowych, już jako wniosek Wydziału krajowego, — a równocześnie wniósł Wydział krajowy do Wysokiego Sejmu projekt założenia banku krajowego. Oba te przedmioty przekazano komisji bankowej, która przedłożyła Wysokiemu Sejmowi swe wnioski o Banku krajowym i te przez Wysoką Izbę uchwalone zostały; co się zaś tyczy zbiorowych kas pożyczkowych, — przedmiot ten znowu w komisji pozostał niezłatwiony.

Na sesyi obecnej pojawia się wniosek po raz trzeci w Wysokim Sejmie, a sprawozdanie Wydziału krajowego jest powtórzeniem dosłownem motywów w sprawozdaniu z roku 1881. przytoczonych.

Komisya jednak, której Wysoki Sejm obecnie zbadania tego wniosku polecił, nie może uznać, jakoby dziś jeszcze istniały w całej pełni te okoliczności, które spowodowały w roku 1879. ułożenie projektu o zbiorowych kasach pożyczkowych.

Mianowicie nie może komisya zgodzić się z zapatrywaniem Wydziału krajowego, że projektowane kasy zbiorowe z funduszów gminnych, bądź to dobrowolnie przez gminy ofiarowanych, bądź też ściągniętych w drodze przymusowej, przez zwinięcie dotychczasowych gminnych kas pożyczkowych, należy tworzyć jak najrychlej w tym celu, aby zgromadzić zasoby na konwersję uciążliwych długów hipotecznych, przez włościan zaciągniętych.

Nie ulega bowiem wątpliwości, że Bank krajowy, który według zatwierdzonych już przez c. k. Rząd statutów, ma prawo udzielać pożyczki począwszy od 100 złr. na spłatę w ratach amortyzacyjnych, może pod daleko korzystniejszymi dla dłużnika warunkami przeprowadzać konwersyą długów hipotecznych, aniżeli mogłyby to uczynić zbiorowe kasy pożyczkowe.

Tożsamo stosuje się do pożyczek gminnych, które według projektu Wydziału krajowego ze zbiorowych kas pożyczkowych miałyby być udzielane.

Z otwarciem więc Banku krajowego otworzy się tak dla pojedynczych dłużników, jak dla gmin, źródło kredytu amortyzacyjnego daleko tańszego, aniżeli by go mogły dostarczyć projektowane zbiorowe kasy pożyczkowe. — Wobec pomyslniej działalności powiatowych instytucji kredytowych, t. j. towarzystw zaliczkowych, powiatowych kas oszczędności i powiatowych kas pożyczkowych, nienależy już, zdaniem komisji, dążyć do utworzenia nowych zakładów kredytowych, o całkiem odrębnej organizacji, lecz raczej popierać rozwój tych instytucji, których skuteczny i dobroczynny wpływ na uregulowanie stosunków kredytowych ludu wiejskiego długoletniem już stwierdzony jest doświadczeniem. — Instytucje te nie są przeznaczone do zastąpienia gminnych kas pożyczkowych, które jako zakłady wyłącznie lokalne, mają właściwy sobie zakres działania w obrębie gminy, i udzielać powinny włościanom tylko kredytu osobistego, w kwotach drobnych, dla zaradzenia nagłej potrzeby. Lecz jeżeli włościanin potrzebuje znaczniejszego kredytu, najwłaściwszem dla niego źródłem są powiatowe zakłady kredytowe, nie obliczone na zysk, lecz opiekujące się dłużnikiem, aby nie zmarnował lub źle nie użył kredytu.

Zalety powiatowych instytucji kredytowych wykazała sejmowa komisya pożyczkowa z r. 1878. przez sprawozdawcę swego Henryka hr. Wodzickiego, tak jasno i treściwie, że do obrazu tego nie wiele dodaćby można. Nie została też zawiedziona nadzieja, wyrażona przez komisję pożyczkową w 1878 r. — co do rozwoju tych instytucji; — towarzystwa zaliczkowe mianowicie, których z końcem r. 1880 było 112 — wykazały z końcem 1880 r. stan pożyczek w sumie przeszło 9 milionów, a pomiędzy członkami tych towarzystw było wówczas przeszło 25 tysięcy włościan; powiatowe kasy oszczędności zaś, na wzór wadowickiej, powstały już w Wieliczce, Myślenicach i Krakowie, a powstaną zapewne i w innych powiatach, do czego też Wydział krajowy zachęca Reprezentacje powiatowe okólnikiem swoim z dnia 7. Marca 1882. L. 5.926.

Zawdzięczyć też należy w znacznej części działalności tych instytucji — powstrzymanie dalszego wzrostu wierzytelności Banku włościańskiego, — i powolne, iecz stałe obniżanie się stanu tych pożyczek. — Ludność wiejska bowiem ma już w przeważnej liczbie powiatów instytucje, założone zwykle za inicjatywą Reprezentacji powiatowych, które otwierają jej kredyt pod jak najkorzystniejszymi warunkami, a obok tego czuwają, aby ten kredyt nie został zmarnowany lub źle użyty. Włościanie więc w powiatach, gdzie takie instytucje istnieją, nie potrzebują już zadłużać się w Banku włościańskim.

Według zamknięć rachunków Banku włościańskiego, drukiem ogłaszanych, miał ten bank w Galicyi (z wyłączeniem Bukowiny):

z końcem r. 1876. dłużników 44.390 z sumą długu 7,173.585 zł. w. a.

"	"	1877.	"	45.252	"	"	7,003.048	"	"	"
"	"	1878.	"	43.364	"	"	6,700.502	"	"	"
"	"	1879.	"	40.112	"	"	6,469.963	"	"	"
"	"	1880.	"	37.511	"	"	6,239.628	"	"	"
"	"	1881.	"	34.613	"	"	5,996.461	"	"	"

Ubyło więc bankowi włościańskiemu w przeciągu 6 lat 9.777 dłużników, a stan pożyczek (w kapitale) zmniejszył się o 1,177.124 zł. w. a.

Komisya mniema zatem, iż należy do uporządkowania stosunków kredytowych ludności włościańskiej dążyć i nadal tą drogą, którą Wys. Sejm w r. 1878. za właściwą uznał, t. j. przez rozpowszechnienie i rozwój towarzystw zaliczkowych, powiatowych kas oszczędności i powiatowych kas pożyczkowych, przy czem podnieść wypada, że działalność tych instytucyi może doznać znakomitego poparcia od Banku krajowego. — O ileby zaś kredyt, udzielany włościanom przez te instytucye prowincjonalne, był niedostatecznym z tego względu, że nie mogą one z natury swej udzielać długoletniego, amortyzacyjnego, niewypowiedzialnego kredytu — będzie taki właśnie długoletni kredyt amortyzacyjny udzielanym przez oddział hipoteczny Banku krajowego. Obok tego istnieć mogą gminne kasy pożyczkowe z pożytkiem dla kraju, jeżeli tylko zapewniony będzie wyższym władzom autonomicznym odpowiedni wpływ na ich zarząd — i stosowne środki do uchylecia wadliwej administracji.

Nieuznając więc potrzeby tworzenia całkiem nowej organizacyi kredytowej — w obec istniejących już, a pomyślnie funkcjonujących prowincjonalnych instytucyi, tudzież w obec Banku krajowego, — komisya nie może także pominąć milczeniem, że wprowadzenie w życie projektowanych przez Wydział krajowy kas zbiorowych natrafiłoby w wykonaniu na mnogie trudności.

Wątpić bowiem należy, aby znalazły się liczne gminy, któreby *dobrowolnie* zechciały własne fundusze z dotychczasowych kas pożyczkowych przenieść do kasy zbiorowej. — Przeciwnie, obawiać się trzeba, iż tylko w wyjątkowych wypadkach nastąpiłoby takie dobrowolne przeniesienie funduszu kasy gminnej pożyczkowej do kasy zbiorowej.

Pozostaje zatem przymusowe łączenie funduszków gminnych w jedną kasę zbiorową w myśl §. 3. projektu,

Komisya niemoże zataić obawy, że zarządzenie takie wywołałoby w wielu gminach opozycję trudną do przezwyciężenia, zwłaszcza, gdy projekt Wydziału krajowego zmienia nie tylko przeznaczenie funduszków, z których powstały gminne kasy pożyczkowe, ale nadto odbiera gminie wszelki bezpośredni wpływ na zarząd jej własnego funduszu pożyczkowego, a członkom gminy nie zastrzega bynajmniej wyłącznego prawa korzystania z pożyczek z tego funduszu udzielanych. Są to wprawdzie konsekwencye nieuchronne postawionej raz zasady, że fundusze gminnych kas pożyczkowych zbiorowo administrowane być mają, — ale właśnie ze względu na te konieczne następstwa uważa komisya projekt utworzenia kas zbiorowych jako przeciwny pojęciom i zwyczajom naszego ludu, a w skutek tego jako nader trudny do przeprowadzenia.

Według statutów gminnych kas pożyczkowych nie są one instytucją wyłącznie kredytową, ale poniekąd także dobroczynną. — Wskazuje to także nazwa tych zakładów (kasa pożyczkowa czyli *fundusz zapomogi*) jak też określony w §. 4. statutu *ceł zakładu*, którym jest udzielanie pożyczek *tym włościanom, którzy tak dalece podupadli, że potrzebują czasowej zapomogi*.

Powstały te kasy, jak wiadomo, bądź to z funduszków dawnych śpichlerzy gromadzkich, bądź też ze sprzedaży obligacyi gminnych, otrzymanych najczęściej za serwituta, — bądź wreszcie za sprzedaż gruntów gminnych pod budowę kolei. W każdym jednak razie powstały kasy z przestoczenia bądź to majątku, bądź też dobra gminnego — na gotówkę, i dla tego gminy są przekonane, że z funduszków gminnej kasy pożyczkowej tylko członkowie tej gminy korzystać powinni.

Zdaniem komisyi więc przeniesienie przymusowe funduszków gminnych do kasy zbiorowej, i rozpożyczanie ich członkom *wszystkich* gmin, do związku kasy należących, byłoby wręcz przeciwnie utrwalonemu u włościan przekonaniu, że tylko członkom tej samej gminy fundusze w jej kasie pożyczkowej zebrane — wypożyczane być mogą; — gminy zatem, którymby odjęto to prawo wyłącznego korzystania z ich funduszków pożyczkowych, uważałyby się za pokrzywdzone — co niemogłoby pozostać bez ujemnego wpływu na stosunek gmin do Wydziałów powiatowych, którym przypadłoby przykre zadanie przymusowego przeistaczenia gminnych kas pożyczkowych na kasy zbiorowe.

Pomijamy już inne trudności, a mianowicie obarczenie Wydziału krajowego nader licznymi czynnościami, któreby mu według projektu (§§. 4. 6. 8. 9. 10. 11. 24. 25. 28.) przypaść miały, — tudzież znaczne koszta, połączone z administracją kas zbiorowych i wykonaniem kontroli Wydziałowi krajowemu i c. k. Namiestnictwu zastrzeżone.

Nie mogąc przeto zgodzić się na proponowany przez Wydział krajowy projekt urządzenia zbiorowych kas pożyczkowych — uznaje jednak komisya najzupełniej potrzebę naglącą przedsięwzięcia stanowczych środków zaradczych, celem zapobieżenia zupełnemu zmarnowaniu funduszków gminnych, które w kasach pożyczkowych są ulokowane

Zdaniem komisji następujące środki są niezbędne do osiągnięcia tego celu :

- a) nadanie Wydziałowi krajowemu prawa wydawania obowiązujących regulaminów dla zarządów gminnych kas pożyczkowych;
- b) nadanie Wydziałom powiatowym prawa wydania instrukcyi dla tychże kas, w obrębie powyższego regulaminu;
- c) wyznaczenie kar na członków zarządu, przekraczających te przepisy;
- d) upoważnienie Wydziałów powiatowych do objęcia w tymczasowy zarząd kas źle administrowanych.

Gdy według statutów gminnych kas pożyczkowych przysłuża Wydziałom powiatowym tylko prawo kontroli nad temi kasami, wszelkie zaś zmiany w organizacyi tych kas tylko za zezwoleniem rady gminnej mogłyby nastąpić — okazuje się, że ingerencya Wydziałów powiatowych jest obecnie co do zarządu kas pożyczkowych gminnych bardzo ograniczona. Jest więc koniecznem rozszerzyć te atrybucye Wydziału powiatowego w drodze ustawodawczej.

Objęcie gminnej kasy pożyczkowej w zarząd Wydziału powiatowego byłoby, zdaniem komisji, tylko środkiem do uporządkowania tej kasy. Pozostaje więc ta kasa zakładem gminnym, wyłącznie dla członków gminy przeznaczonym, a przy udzielaniu pożyczek zastrzega się reprezentantom gminy stosowny wpływ. — Ustaje zaś ów zarząd z ramienia Wydziału powiatowego, skoro jest gwarancya, że gmina będzie dobrze kasą swoją zawiadywać.

Komisya mniema, iż objęcie gminnej kasy pożyczkowej w zarząd Wydziału powiatowego powinnyby nietylko doprowadzić do uporządkowania tej kasy, ale działać także korzystnie na zarządy kas w innych gminach; ze względu zaś, że jednemu zawiadowcy możnaby poruczyć zarząd w kilku gminach — środek ten nie powinienby pociągać za sobą znacznych kosztów.

Komisya wnosi zatem:

Wys. Sejm raczy uchwalić załączony % projekt ustawy.

We Lwowie dnia 9. października 1882.

Przewodniczący:

Starowiejski.

Sprawozdawca:

Dr. Skatkowski.

U s t a w a

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o zarządzie gminnych kas pożyczkowych.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje :

- §. 1. Wydział krajowy, w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem, wydaje regulaminy, a Wydziały powiatowe w obrębie tych regulaminów — instrukcye dla zarządów gminnych kas pożyczkowych co do postępowania przy udzielaniu i ściąganiu pożyczek tudzież co do prowadzenia i składania rachunków.
- §. 2. Zarząd gminnej kasy pożyczkowej obowiązany jest zastosować się do tych regulaminów i instrukcyi, tudzież do wszelkich poleceń Wydziału powiatowego w przedmiocie zawiadywania kasą.

Członków zarządu gminnej kasy pożyczkowej, przekraczających ten przepis, może Wydział powiatowy karać grzywnami do 20 zł. w. a. Kary te wpływają do kasy Rady powiatowej.

- §. 3. Gminne kasy pożyczkowe, które skutkiem nierzetelnej lub wadliwej administracyi utraciły znaczną część funduszów, albo też tak są zarządzane, iż nie można spodziewać się działalności pożytecznej dla ogółu członków gminy — mogą być objęte pod zarząd Wydziału powiatowego.

Wydział powiatowy obejmuje zarząd gminnej kasy pożyczkowej na podstawie swego orzeczenia które gminie na ręce naczelnika doręczyć należy.

- §. 4. Wydział powiatowy, orzekając o objęciu gminnej kasy pożyczkowej pod swój zarząd, zamianuje równocześnie ze swego ramienia zawiadowcę tej kasy i o tem postanowieniu gminę uwiadomi.

Skoro orzeczenie Wydziału powiatowego względem objęcia zarządu gminnej kasy pożyczkowej stanie się prawomocnem, Wydział powiatowy wprowadzi zamianowanego zawiadowcę w Zarząd kasy.

Naczelnik gminy i kasyerzy kasy pożyczkowej obowiązani są oddać zamianowanemu przez Wydział powiatowy zawiadowcy wszelkie fundusze kasy, tudzież odnoszące się do administracyi kasy dokumenta i księgi.

- §. 5. Zawiadowca gminnej kasy pożyczkowej zamianowany przez Wydział powiatowy jest prawnym zastępcą tej kasy w obec c. k. Sądów i Władz.
- §. 6. Zawiadowca gminnej kasy pożyczkowej złoży przed rozpoczęciem urzędowania w ręce naczelnika politycznej władzy powiatowej, lub jego zastępcy i w obecności delegata Wydziału powiatowego — przyrzeczenie w miejsce przysięgi, że poruczone mu obowiązki sumiennie wykonywać będzie.

- §. 7. Wynagrodzenie dla zawiadowcy wyznaczy Wydział powiatowy z czystego zysku gminnej kasy pożyczkowej.

Jeżeli dochody kasy pożyczkowej na odpowiednie wynagrodzenie zawiadowcy nie wystarczają — wyznaczy Wydział powiatowy z funduszy tej kasy stosowną remuneracją.

- §. 8. Zawiadowca gminnej kasy pożyczkowej obowiązany jest w zarządzie kasy stosować się ściśle do regulaminów przez Wydział krajowy wydać się mających, tudzież do szczegółowych instrukcyi i poleceń Wydziału powiatowego.

W szczególności obowiązany jest zawiadowca przedkładać rachunki z zarządu kasy Wydziałowi powiatowemu i poddać się wszelkiej kontroli, jaką Wydział powiatowy za potrzebną uzna.

Delegatowi Wydziału powiatowego przysłuży prawo każdego czasu przeprowadzić skontro kasy, ksiąg i dokumentów.

- §. 9. Z początkiem każdego roku słonecznego obowiązany jest zawiadowca gminnej kasy pożyczkowej przedłożyć Wydziałowi powiatowemu zamknięcie rachunków kasy i bilans za rok ubiegły.

Reszta czystego zysku, pozostająca po wyznaczeniu pewnej kwoty na renumerację zawiadowcy (§. 7.) będzie, stosownie do uchwały Wydziału powiatowego bądź to dołączoną do funduszu zakładowego kasy — bądź też wydaną naczelnikowi gminy na potrzeby gminne.

Co roku Wydział powiatowy udzieli gminie zatwierdzone już rachunki za rok ubiegły, tudzież zawiadomi gminę o stanie kasy i rozdziale zysku.

- §. 10. Pożyczki z funduszy gminnej kasy pożyczkowej, przez Wydział powiatowy administrowanej mogą być udzielane tylko członkom dotyczącej gminy.

Co do tymczasowej lokacyi wpływającej gotówki — zawiadowca kasy zastosuje się do poleceń Wydziału powiatowego.

Członek gminy chcący zaciągnąć pożyczkę, winien zgłosić się osobiście do zawiadowcy kasy i złożyć mu potrzebną dowody i wyjaśnienia.

Zawiadowca kasy rozstrzygnie co do udzielenia lub odmówienia pożyczki — po wysłuchaniu zdania naczelnika gminy, tudzież dwóch mężów zaufania, których rada gminna wybierze.

Gdyby rada gminna ociągała się z wyborem mężów zaufania, zamianuje ich Wydział powiatowy z pośród członków gminy.

Jeżeli naczelnik gminy i jeden z mężów zaufania, lub też obaj mężowie zaufania oświadczą się przeciw udzieleniu pożyczki — nie może być pożyczka udzieloną.

Zawiadowca kasy może jednak pomimo przychyłnej opinii naczelnika lub mężów zaufania odmówić udzielenia pożyczki.

Przeciw takiemu rozstrzygnięciu nie ma odwołania.

- §. 11. Warunki udzielenia i zabezpieczenia pożyczki, forma obligu dłużnego i terminu spłaty — oznaczy zawiadowca kasy, stosując się w tej mierze do postanowień regulaminu.

Stopę procentową od pożyczek i wysokość prowizyi zwłoki oznaczy co roku Wydział powiatowy.

- §. 12. Wydział powiatowy może zawiesić na pewien czas udzielanie pożyczek z gminnej kasy pożyczkowej przez siebie administrowanej i postanowi w jaki sposób wpływająca gotówka ma być ulokowana.

O takim zarządzeniu należy gminę zawiadomić.

- §. 13. Zawiadowca gminnej kasy pożyczkowej może być każdego czasu, za uchwałą Wydziału powiatowego usuniętym z tego urzędu.

- §. 14. Zarząd gminnej kasy pożyczkowej przez zawiadowcę z ramienia Wydziału powiatowego może być każdego czasu na żądanie rady gminnej orzeczeniem Wydziału powiatowego

uchylony i oddany na powrót gminie, jeżeli Wydział powiatowy nabędzie przekonania iż nie ma powodu obawiać się nieprawidłowej administracji tej kasy.

§. 15. Przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom Wydziału powiatowego, wydanym na podstawie §§. 3. 12. i 14. tej ustawy, tudzież przeciw nałożeniu grzywń w myśl §. 2. ustawy, może być wniesiony rekurs do Wydziału krajowego na ręce Wydziału powiatowego w przeciągu 14. dni.

Przeciw wszelkim innym rozporządzeniom Wydziału powiatowego, na podstawie tej ustawy wydanym, niema odwołania.

§. 16. Wykonanie tej ustawy polecam Memu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Art. 20.

Czysty dochód z pól ornych, łąk, pastwisk i innych gruntów przydanych do użytku nauczycielowi, wykazany według zasad katastralnych, wlicza się po strąceniu podatku gruntowego wraz z dodatkami do płacy nauczyciela.

Art. 21.

Płace i dodatki dyrektorów, jakoteż nauczycieli stale zamianowanych, *tudzież emerytury* mają być wypłacane z góry.

Art. 19.

Art. 20.

Tytuł III.

O karach dyscyplinarnych i wydaleniu ze służby.

Art. 22.

Nauczyciela wykraczającego w czemkolwiek przeciw swym obowiązkom skarci sam kierownik szkoły ustnie, a w ważniejszych wypadkach Rada szkolna okręgowa pisemnie, przyczem należy mu wskazać następstwa, na jakieby się naraził po wtórnem przewinieniu.

Rada zaś szkolna krajowa karze nauczycieli według okoliczności w drodze dyscyplinarnej.

Art. 22.

Art. 23.

Kary dyscyplinarne są następujące:

- a) nagana;
- b) odjęcie kierownictwa szkoły lub przeniesienie na inną posadę;
- c) *przymusowe przeniesienie w czasowy lub stały stan spoczynku;*
- d) *utrata posady z pozostawieniem prawa do ubiegania się o inną posadę;*
- e) wydalenie ze służby.

Art. 23.

Kary dyscyplinarne są następujące:

- a) nagana;
- b) odjęcie kierownictwa szkoły lub przeniesienie na inną posadę i
- c) oddalenie od służby.

Art. 24.

Naganę należy udzielić na piśmie z zagrożeniem użycia surowych środków w razie ponownej przewiny.

Każda udzielona nagana odracza przyznanie pięcioletniego dodatku o 3 lata; pod innymi względami zaś po upływie 3 lat dobrego zachowania się nauczyciela traci dana mu nagana swoje znaczenie.

Art. 24.

Naganę należy dawać na piśmie z groźbą użycia surowszych środków w razie ponownej przewiny. Po upływie 3 lat dobrego zachowania się nauczyciela, traci dana mu nagana swoje znaczenie.

Art. 25.

W razie odjęcia kierownictwa lub przeniesienia za karę na inną posadę, należy oznaczyć w orzeczeniu stopień, jaki ma zająć skazany w etacie szkoły, do której go przeniesiono.

Art. 26.

Zanim zapadnie orzeczenie w sprawie dyscyplinarnej, należy zbadać dokładnie istotę czynu. Uczyni to Rada szkolna okręgowa z własnej inicjatywy lub z polecenia Rady szkolnej krajowej, albo też komisya śledcza wydelegowana przez tę ostatnią. Sprawdzoną istotę czynu należy przedstawić obżałowanemu i usprawiedliwienie się jego zapisać do protokołu lub gdyby je wniósł na piśmie — załączyć do aktów.

Jeżeli usprawiedliwienie to będzie uznane dostatecznym, należy uwiadomić go na piśmie, że jest niewinnym zarzuconego mu przestępstwa.

Art. 27.

W sprawach dyscyplinarnych dyrektorów stałych lub tymczasowych jakoteż stałych nauczycieli, *tudzież o wydaleniu ze służby w każdym razie*, orzeka ostatecznie Rada szkolna krajowa.

Sprawy dyscyplinarne nauczycieli tymczasowych lub zastępców nauczycieli należą do Rad szkolnych okręgowych.

Art. 28.

Nauczyciel dopuszczający się czynów wywołujących publiczne zgorszenie, może być wydalony ze służby, chociaż poprzednio dyscyplinarnie nie był karany.

Na wydalenie ze służby w innych wypadkach skazać można tylko nauczyciela, który mimo poprzedniego w drodze dyscyplinarnej ukarania dopuścił się ponownie opieszałości lub innych wykroczeń w służbie.

Art. 29.

Nauczyciela skazanego sądownie na karę połączoną z utratą prawa obieralności do reprezentacji gminnej, wydali Rada szkolna krajowa ze służby bez śledztwa dyscyplinarnego.

Art. 25 i 26.

Art. 27.

Art. 28.

W sprawach dyscyplinarnych stale lub tymczasowo zamianowanych dyrektorów i starszych nauczycieli, *tudzież* nauczycieli rzeczywistych wszelkiej kategorii a niemniej w sprawach dotyczących przyznania, odroczenia lub odmówienia dodatków pięcioletnich, orzeka Rada szkolna krajowa.

Wszelkie zaś sprawy dyscyplinarne nauczycieli tymczasowych należą do zakresu Rad szkolnych okręgowych.

Art. 29.

Art. 30.

Art. 30.

Jeżeli przeciw nauczycielowi wytoczone zostanie śledztwo o zbrodnię lub przestępstwo hańbiące, odejmuje mu Rada szkolna krajowa na czas śledztwa urządowanie i płacę. Tosamo może Rada szkolna krajowa zarządzić w razie śledztwa dyscyplinarnego, jeśliby wymagała tego powaga stanu nauczycielskiego, lub dobro szkoły.

Art. 31.

W ciągu takiego odjęcia urządowania wyznacza się nauczycielowi na utrzymanie $\frac{1}{3}$ do $\frac{2}{3}$ płacy przedtem pobieranej, przyczem należy uwzględnić stosunki jego rodzinne i lata służby.

Uniewinnionemu należy zwrócić całą niewypłaconą należność.

Art. 32.

O każdym wydaleniu ze służby należy donieść Ministrowi wyznań i oświecenia celem uwiadomienia o tem władz innych krajów reprezentowanych w Radzie Państwa.

Art. 31.

Art. 32.

Art. 33.

Tytuł IV.

O przenoszeniu w stan spoczynku i zaopatrywaniu wdów i sierót po nauczycielach.

Art. 33.

Nauczyciela, który dla podeszłego wieku, ciężkich ułomności fizycznych lub umysłowych, *stwierdzonej urzędownie nieudolności*, albo też z innych powodów ważnych okaże się niezdolnym do dalszego pełnienia swych obowiązków, przenosi Rada szkolna krajowa w stan spoczynku, co w szczególności z urzędu nastąpi w przypadkach w art. 23. lit c. przewidzianych.

Art. 34.

Po 35-letniej służbie nie można żadnemu nauczycielowi odmówić stałego przeniesienia w stan spoczynku.

Dobrowolne zrzeczenie się posady lub samowolne jej opuszczenie, *utrata posady lub wydalenie ze służby (Art. 23. lit. d. e.)* pozbawia prawa do emerytury *jako też do odprawy.*

Art. 34.

Art. 35.

Po 40-letniej nienaganniej służbie nie można żadnemu nauczycielowi odmówić stałego przeniesienia w stan spoczynku na jego własne żądanie.

Dopóki trwa śledztwo dyscyplinarne przeciw nauczycielowi, nie może tenże zrzekać się posady.

Art. 35.

Do zawarcia ślubów małżeńskich przez starszą nauczycielkę lub nauczycielkę w ogóle i przez nauczyciela nie mającego stałej posady, potrzeba przyzwolenia Rady szkolnej okręgowej. Śluby bez takiego przyzwolenia zawarte będą uważane za dobrowolne zrzeczenie się posady.

Art. 36.

Tylko z końcem kursu lub roku szkolnego można dobrowolnie zrzec się posady albo przejść w stan spoczynku.

Rada szkolna krajowa w poszczególnych wypadkach może pozwolić na wyjątek od tego postanowienia.

Równocześnie ma się odbyć oddanie budynków i gruntów należących do uposażenia szkoły.

Co do pożytków niezembranych z pól i ogrodów, należy postąpić jak w razie śmierci nauczyciela. (Art. 46.)

Art. 37.

Stale umieszczeni nauczyciele i nauczycielki wszelkich kategorii mają prawo do emerytury, a wdowy i sieroty po nauczycielach prawo do zaopatrzenia.

Art. 38.

Wymiar emerytury zależy od wysokości płacy i od lat służby.

Co do pierwszej będzie podstawą płaca ze wszystkimi dodatkami pięcioletnimi jakoteż dodatkami za kierownictwo (Art. 14.), które nauczyciel pobiera w chwili przeniesienia w stan spoczynku. Co do drugich policzy mu się wszystkie lata spędzone przy szkołach etatowych, począwszy od pierwszego, choćby tymczasowego mianowania.

Przerwa w służbie zaszła bez winy nauczyciela nie pozbawia go prawa policzenia wszystkich lat wysłużonych.

Art. 39.

Stały nauczyciel, który nie wysłużył jeszcze lat dziesięciu, nie ma prawa do emerytury. Przy uwolnieniu od służby otrzyma on stosowną odprawę, którą Rada szkolna krajowa wyznaczy,

Dobrowolne zrzeczenie się posady lub samowolne jej opuszczenie pozbawia prawa do emerytury.

Do zawarcia i t. d.

Art. 36.

Art. 37.

Art. 38.

Art. 39.

Nauczyciel rzeczywisty i młodszy nauczyciel rzeczywisty, który nie wysłużył lat jeszcze 10, nie ma prawa do emerytury i dlatego otrzyma jedynie odprawę, równającą się półtorarocznej

a która nie może przekraczać półtorarocznej należitości, obliczonej według artykułu poprzedniego.

Po wysłużonych dziesięciu latach dostaje emeryt $\frac{10}{35}$ części, a za każdy rok dalszy jeszcze $\frac{1}{35}$ część należitości, obliczonej jak wyżej.

Art. 40.

Przeniesienie w stan spoczynku jest albo stałe, albo czasowe. W ostatnim razie, jeżeli przyczyna, dla której przeniesienie to nastąpiło, została uchylona, powinien ten, którego to dotyczy, na wezwanie Rady szkolnej krajowej albo wstąpić na nowo do służby szkolnej, albo też zrzec się emerytury.

Art. 41.

Nauczyciel, któryby po otrzymanej odprawie powrócił do służby przed upływem półtora roku, winien będzie zwrócić taką część odprawy, jakaby przypadała na resztę tego czasu.

Art. 42.

Wdowy i sieroty po stałych nauczycielach wszelkich kategorii mają tylko wtedy prawo do zaopatrzenia, jeżeli ich mężowie lub ojcowie uieli prawo do emerytury.

Wdowy po nauczycielach, którzy nie wysłużyli jeszcze lat 10, dostaną tytułem odprawy $\frac{1}{4}$ część należitości męża, obliczonej podług art. 39.

Taka sama część należy się sierotom po nauczycielach, którzy nie wysłużyli lat 10.

Art. 43.

Wdowie po nauczycielu, który służył lat 10 albo więcej, należy się roczne zaopatrzenie, wynoszące $\frac{1}{3}$ część ostatniej jego płacy rocznej, o ile ona miała się liczyć przy wymiarze emerytury. Jeżeli zaś małżeństwo było zawarte już po przeniesieniu w stan spoczynku nauczyciela, lub jeśli z winy żony nastąpiła separacja sądowa od stołu i łoża lub rozwód, nie ma wdowa prawa do zaopatrzenia.

W razie ponownego małżeństwa może sobie wdowa albo zastrzec zaopatrzenie na wypadek powtórnego owdowienia, albo żądać tytułem odprawy wypłaty dwuletniego zaopatrzenia swego.

należitości, obliczonej według artykułu poprzedniego. Po wysłużonych dziesięciu latach dostaje emeryt $\frac{1}{4}$ część, a za każdy rok dalszy jeszcze $\frac{1}{40}$ część należitości, obliczonej jak wyżej.

Art. 40.

Art. 41.

Wdowy i sieroty tak po rzeczywistych nauczycielach jak i rzeczywistych młodszych nauczycielach mają wtedy tylko prawo do zaopatrzenia, jeżeli ich mężowie lub ojcowie mieli prawo do emerytury.

Wdowy przeto i sieroty po nauczycielach lub młodszych nauczycielach, którzy nie wysłużyli jeszcze lat 10, dostaną tytułem odprawy $\frac{1}{4}$ część, a jeżeli wdowa ma dzieci, otrzyma połowę należitości męża, obliczonej według art. 39.

Art. 42.

Art. 44.

Sieroty po nauczycielu mającym prawo do emerytury, które nie skończyły jeszcze lat 20 i oprócz zaopatrzenia przyznanego ich matce nie mają innego utrzymania, pobierają wszystkie razem corocznie $\frac{1}{6}$ część ostatniej płacy ojca według wymiaru art. 39.

Udzielanie tego zasiłku ustaje wtedy dopiero, gdy już nie ma ani jednego w inny sposób niezaopatrzonego dziecka, które nie doszło lat 20.

Powyższe zasady stosują się i do dzieci pozostałych z małżeństwa nauczycielki mającej prawo do emerytury lub odprawy.

Art. 45.

Wdowa i sieroty po nauczycielu zmarłym w czynnej służbie zatrzymują przez kwartał jeszcze pomieszkanie jego lub dostają kwartalną ratę pobieranego przezeń wynagrodzenia za pomieszkanie.

Jeżeli do uposażenia szkoły należą grunta, dostają się pożytki z nich spadkobiercom zmarłego w czynnej służbie nauczyciela wtedy jedynie, gdy śmierć zaszła między 1. Czerwca a 31. Października.

W każdym innym czasie należy im się tylko zwrot wydatków poniesionych dla osiągnięcia owych pożytków.

Art. 43.

Wdowa mająca prawo do zaopatrzenia otrzyma na każde po zmarłym mężu pozostałe dziecko dodatek na wychowanie, który tak należy wymierzać, aby zaopatrzenie wdowy wraz z wszystkimi dodatkami nie przewyższało połowy ostatniej płacy męża.

Wysokość dodatku na wychowanie każdego dziecka oznacza Rada szkolna krajowa.

Dodatek na wychowanie ustaje, gdy dziecko skończy lat 20 lub inne uzyska utrzymanie.

Art. 44.

Jeżeli żona zmarłego nauczyciela także już nie żyje lub nie ma prawa do zaopatrzenia, wówczas należy się dzieciom zmarłego, które nie skończyły jeszcze lat 20 i nie mają innego utrzymania, zasiłek na wychowanie, obliczony według tego, czy wdowie dostałaby się tylko odprawa, czy też zaopatrzenie.

W pierwszym wypadku dostają dzieci taką samą odprawę, a w drugim pobierają wszystkie razem corocznie $\frac{1}{6}$ część ostatniej płacy ojca według wymiaru art. 39.

Udzielanie tego zasiłku ustaje wtedy dopiero, gdy już nie ma ani jednego w inny sposób niezaopatrzonego dziecka, które nie doszło lat 20.

Powyższe zasady stosują się i do sierót po nauczycielce mającej prawo do emerytury.

Art. 45.

Jeżeli wdowa po nauczycielu pójdzie ponownie za mąż, dostają dzieci zamiast dodatku na wychowanie zaopatrzenie według wymiaru art. 44.

Art. 46.

Art. 46.

Jeżeli ostatnia płaca nauczyciela wraz z dodatkami pięcioletnimi nie przenosi 600 zł. a spadek nie wystarcza na opędzenie kosztów choroby i pogrzebu, należy się wdowie, a w braku tejże dzieciom, $\frac{1}{4}$ część owej płacy jako kwartał pozgonny.

Z kwartału pozgonnego Rada szk. okręgowa zwróci jednak przede wszystkim koszta choroby i pogrzebu temu, kto je poniósł.

Art. 47.

Nauczyciele, którzy z powodu przeistoczenia dawniejszych szkół w etatowe utracą swe posady, mają prawo do emerytury z funduszu szkolnego krajowego pod tymi samymi warunkami, jak nauczyciele na etat przeniesieni, z tą różnicą że za podstawę wymiaru służyć ma płaca, którą pobierali w ostatnim roku jako stale umieszczeni nauczyciele.

Ich wdowy i sieroty pobierać będą takie jedynie zapomogi, jakie im się należą według ustaw lub przepisów dawniej obowiązujących.

Art. 48.

Nauczyciele, którzy po przeistoczeniu szkół dawniejszych w etatowe przeszli lub przejdą na nowy etat, uważani będą pod względem prawa emerytury i zaopatrzenia ich wdów i sierót z funduszu emerytalnego, tak zupełnie, jak gdyby byli od razu na tym etacie służbę swoją rozpoczęli.

Zapłacić jednakże mają funduszowi owemu jednorazową kwotę, równającą się dwom procentom od każdorocznej płacy przez wszystkie lata poprzedniej służby nauczycielskiej.

Splata tej kwoty uiszczaną być może ratami za przyzwoleniem Rady szkolnej krajowej.

Art. 49.

Na pokrycie wydatków wypływających z tytułu IV. niniejszej ustawy służy osobny krajowy fundusz szkolny emerytalny, do którego wpływają:

- a) dochody z majątku zakładowego;
- b) stały corocznie udzielany datek z funduszu szkolnego krajowego;
- c) zapisy i darowizny na ten cel przeznaczone;
- d) interkalarya od opróżnionych posad, o ile nie przypadną spadkobiercom zmarłego dyrektora, starszego nauczyciela lub nauczyciela

Art. 47.

Art. 48.

Art. 49.

Art. 50.

w ogóle (art. 45. i 46.) albo też nie zostaną użyte na wynagrodzenie dla zastępcy nauczyciela, jednak nie dłużej jak przez trzy miesiące od dnia opróżnienia posady nauczyciela;

- e) spłaty kwot dwu procentowych powyżej oznaczonych w art. 48;
- f) stałe wkładki samych nauczycieli, które w pierwszym roku po zamianowaniu wynoszą 10% pobieranej przez nich płacy, a przy każdym podwyższeniu tejże 10% od nadwyżki, oprócz tego corocznie 2% procent od rocznej płacy;
- g) dodatek z funduszu krajowego, o ile wpływy z powyższych źródeł nie starczą na pokrycie rocznych wydatków.

Po 35 letniej służbie ustaje obowiązek wiszczania opłat pod lit. f) wymienionych.

Art. 50.

Jeżeli nauczyciel umrze przed skończeniem dziesięciu lat służby dającej prawo do emerytury, albo też odprawiony zostanie przed tym czasem lub otrzymał odprawę, należy jemu lub spadkobiercom jego zwrócić wkładki, jakie do funduszu emerytalnego uiścił.

Art. 51.

Zarząd funduszu emerytalnego należy do Rady szkolnej krajowej, która wyda szczegółowe instrukcje o wybieraniu należyłości funduszowych i o ich obrocie.

Zarząd winien zbierającym się co 3 lata krajowym konferencyom nauczycielskim przedkładać wykaz stanu majątkowego i obrotu funduszu emerytalnego i ogłaszać co rok zamknięcie rachunków.

Art. 52.

Miasta rządzące się własnym statutem mogą zaprowadzić u siebie swój własny fundusz szkolny emerytalny, mają jednakże przy wymierzaniu odpraw i emerytur nauczycieli, jako też zaopatrzeń pozostałych po nich wdów i sierót, postępować w myśl artykułów powyższych.

W takim razie wpływy w art. 49. od c) do f) wymienione, mają wpływać do ich własnej kasy.

Art. 51.

Art. 52.

Art. 53.

Art. 53.

Dochody funduszu emerytalnego należy przede wszystkim obracać na wydatki bieżące, do których fundusz ten w myśl niniejszej ustawy jest obowiązany, resztę kapitalizować i wcielać do majątku zakładowego.

Art. 54.

Z wejściem w wykonanie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą wszystkie dotychczasowe ustawy i rozporządzenia odnoszące się do przedmiotów objętych tą ustawą.

Art 55.

Przeprowadzenie tej ustawy polecam Ministrowi wyznań i oświecenia.

Art. 54.

Art. 55.

Art. 56.

